

Δοκεῖ τέ. Ἐνταῦθα δείκνυσιν, ὅτι τὸ φῶς ἐστὶν ἄμα μετὰ τοῦ διαφανοῦς οὕτως. Τῶν ἐναντίων γὰρ τὸ αὐτὸ ἐστὶν ὑποκείμενον· τὸ δὲ φῶς καὶ τὸ σκότος εἰσὶν ἐναντία, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ στέρησις καὶ ἡ ἕξις ἐναντιότης τίς ἐστὶν, ὡς λέγεται ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Φανερόν δὲ ἐστὶν, ὅτι τὸ σκότος ἐστὶ στέρησις τις ταύτης τῆς ἕξεως, ἡγουν τοῦ φωτός ἐκ τοῦ διαφανοῦς, καὶ οὕτω τὸ ὑποκείμενον τοῦ σκότους ἐστὶ τὸ διαφανές. Καὶ ἡ παρουσία ἄρα τῆς τοιαύτης ἕξεως, δηλονότι τῆς φωτεινῆς, ἐστὶ τὸ φῶς. Τὸ φῶς ἄρα ἐστὶ μετὰ τοῦ διαφανοῦς ἄμα.

Καὶ οὐκ ὀρθῶς. Ἐνταῦθα ἀποδοκιμάζει ἀπόκρισιν τινα πρὸς τινα λόγον δυνάμενον γίνεσθαι κατὰ τῶν τιθέντων σῶμα εἶναι τὸ φῶς. Δυνατὸν γὰρ κατ' αὐτῶν οὕτως ἐπιχειρεῖν. Εἰ τὸ φῶς σῶμα ἐστὶ, δεῖ τὸν φωτισμὸν εἶναι κίνησιν τοπικὴν τοῦ φωτός ἐπιόντος τῷ διαφανεῖ. Οὐδεμία δὲ κίνησις τοπικὴ τινὸς σώματος δύναται γίνεσθαι αὐτίκα καὶ ἀκαρεῖ. Ὁ φωτισμὸς ἄρα οὐκ ἂν εἴη αἰφνης καὶ αὐτίκα, ἀλλὰ κατὰ διαδοχὴν, οὐ τὸ ἐναντίον ὁρῶμεν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ ἐν ᾧ τὸ φωτεινὸν παρα- γίνεται σῶμα, φωτίζεται τὸ διαφανές ὅλον ἄμα, οὐ μέρος τι αὐτοῦ μετ' ἄλλο μέρος. Καὶ οὐκ ὀρθῶς φησὶν ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ εἴ τις ἄλλος εἶπε τὸ φῶς φέρεσθαι τοπικῇ κινήσει ὡς σῶμα καὶ ἐκτείνεσθαι κατὰ διαδοχὴν ἐν τῷ διαστήματι τῷ μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ περιέχοντος, δηλονότι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ταύτην τὴν διαδοχὴν ἡμᾶς λανθάνειν καὶ δοκεῖν ἡμῖν ὅλον φωτίζεσθαι ἄμα καὶ αὐτίκα· τοῦτο γὰρ εἴρηται καὶ ἐναντίως τῇ ἀληθείᾳ, ἣν δυνατὸν ἐκ τοῦ λόγου λαβεῖν, διότι πρὸς τὸν τοῦ διαφανοῦς φωτισμὸν οὐδὲν ζητεῖται εἰ μὴ ἀπ' εὐθείας ἀντίθεσις ἄνευ ἐπιπροσθήσεως μέσου σώματος τοῦ φωτίζοντος πρὸς τὸ φωτιστόν. Ἔτι, καὶ κατὰ τῆς ἐναργείας αὐτῆς ἐστὶ. Δυνατὸν γὰρ λέγειν, ὅτι ἡ τῆς τοπικῆς κινήσεως διαδοχὴ ἐν μικρῷ διαστήματι λανθάνει ἡμᾶς. Ἀλλὰ τὸ λανθάνειν ἡμᾶς τὴν διαδοχὴν ἐν τῇ κινήσει τοῦ φωτός ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς ὀρίζοντος, τοῦτο μεγάλην ἔχει ζήτησιν, ὡς δύσκολον ὄν, ἢ πάντη ἀδύνατον.

Καὶ διότι ἐνταῦθα πραγματεύεται περὶ τῆς φύσεως τοῦ φωτός καὶ τοῦ διαφανοῦς, καὶ τῆς χρείας τοῦ φωτός πρὸς τὸ ὄραν, περὶ τούτων τῶν τριῶν θεωρῆσαι δεῖ. Περὶ δὲ τὴν τοῦ φωτός φύσιν διαφόρως τινὲς ὑπειλήφασιν. Τινὲς μὲν γὰρ ἐδόξασαν τὸ φῶς εἶναι σῶμα, ὡς καὶ ἡ λέξις τοῦ Ἀριστοτέλους δηλοῖ· καὶ πρὸς τοῦτο δόξασαι ἐκινήθησαν ἐκ τινῶν ὀνομάτων, οἷς χρώμεθα διαλεγόμενοι περὶ τοῦ φωτός. Εἰώθαμεν γὰρ λέγειν, ὅτι ἡ ἀκτὶς διέρχεται τὸν ἀέρα, καὶ ὅτι ἀνακλάται, καὶ ὅτι αἱ ἀκτῖνες τέμνουσιν ἀλλήλας, ἃ πάντα τῶν σωμάτων εἶναι δοκοῦσιν, ἧτις δόξα οὐ δύναται ἴστασθαι διὰ τε τοὺς λόγους, οὓς ἡ Ἀριστοτέλους λέξις εἰσάγει καὶ διὰ πλείους ἄλλους, οὓς ῥᾶδιόν ἐστιν ἐπαγαγεῖν. Οὐ γὰρ ἦν

ἂν ῥάδιον ἀποδιδόναι, ὅτι τὸ τοιοῦτον σῶμα δι' ὄλου τοῦ ἡμισφαιρίου
 παραυτίκα πολλαπλασιάζεται, ἢ γεννᾶται, ἢ φθείρεται, πῶς δὲ καὶ μόνη
 ἢ ἀντίθεσις τοῦ σκοτεινοῦ σώματος ἦν ἂν αἰτία τῆς φθορᾶς τούτου τοῦ
 σώματος ἐν τινὶ μέρει τοῦ διαφανοῦς. Τὸ δὲ εἰρημένον περὶ τῆς κινήσεως
 5 τοῦ φωτός, ἢ τῆς ἀνακλάσεως, μεταφορικῶς εἴρηται, ὡσπερ δυνάμεθα ἂν
 λέγειν τὴν θερμὴν προΐεναι, ὅταν τινὰ ἐκ νέου θερμαίνωνται, ἢ ἀνακλασθῆαι,
 ὅταν ἐχῆ τι ἐπιπροσθεῖν. Τινὲς δὲ εἶπον, ὅτι τὸ φῶς φύσις τίς ἐστι
 πνευματικὴ, ἀπόδειξιν λαμβάνοντες ὅτι ἐν τοῖς νοεροῖς πράγμασι τῷ τοῦ
 φωτός ὀνόματι χρώμεθα· λέγομεν γὰρ ἐν ταῖς νοεραῖς οὐσίαις εἶναί τι
 10 φῶς νοητόν. Ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον ἐστίν· ἀδύνατον γάρ ἐστι φύσιν τινὰ
 πνευματικὴν καὶ νοητὴν ἐν τῇ καταλήψει πίπτειν τῆς αἰσθήσεως, ἦτις
 δυνάμις, οὔσα σωματικὴ, οὐ δύναται γνωστικὴ εἶναι εἰ μὴ τῶν σωματικῶν
 μόνων πραγμάτων. Ἄν δὲ τις λέγῃ, ἄλλο μὲν εἶναι τὸ πνευματικὸν φῶς,
 ἄλλο δὲ εἶναι οὐπὲρ ἢ αἰσθησις ἀντιλαμβάνεται, οὐ δεῖ διαμάχεσθαι πρὸς
 15 αὐτόν, ἕως ἂν τοῦτο ὁμολογήται· τό, τὸ τῇ ὄψει καταλαμβανόμενον φῶς
 μὴ εἶναι φύσιν πνευματικὴν· οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐν ὀνομα ἐπικεῖσθαι
 πράγμασι πλείοσι καὶ διαφόροις. Τὸ δὲ τῷ φωτὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς
 f. 808^v πρὸς τὴν ὄψιν ἀνήκουσι χρῆσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς νοεροῖς πράγμασιν | ἐκ τῆς
 εὐγενείας συμβαίνει τῆς κατὰ τὴν ὄψιν αἰσθήσεως, ἢ ἐστι πνευματικωτέρα
 20 τε καὶ λεπτοτέρα τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἀπασῶν, ὃ δῆλον ἐστίν ἐκ δυοῖν·
 πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου· τὰ γὰρ ἄλλα πίπτουσιν ὑπὸ τὴν
 ὄψιν κατὰ τὰς ιδιότητας, ἐν αἷς κοινωνοῦσι· τὰ ὑποκάτω σώματα τοῖς
 οὐρανίοις· ἢ δὲ ἀφή ἀντιληπτικὴ, ἐστὶ τῶν ἰδιοτήτων, αἷ εἰσιν ἴδιαι τοῖς
 στοιχείοις, δηλονότι τοῦ θερμοῦ, τοῦ ψυχροῦ καὶ τῶν ὁμοίων· ἢ δὲ γεῦσις
 25 καὶ ἢ ὄσφρησις, τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀρμόζουσῶν τοῖς μικτοῖς σώμασι· κατὰ
 διάφορον λόγον τῆς μίξεως τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ·
 ὃ δὲ ἦχος ἐκ τῆς τοπιχῆς κινήσεως γίνεται, ἦτις κοινή ἐστὶ καὶ τοῖς
 οὐρανίοις σώμασι καὶ τοῖς ὑποκάτω, εἰ καὶ τὰ εἶδη τῆς κινήσεως τὰ
 ποιοῦντα τὸν ἦχον οὐχ ἀρμόζουσι τοῖς οὐρανίοις σώμασι, κατὰ τὴν Ἀριστο-
 30 τέλους δόξαν. Ὅθεν ἐξ αὐτῆς φαίνεται τῆς φύσεως τοῦ ἀντικειμένου τὴν
 ὄψιν εἶναι ὑψηλοτέραν ἐν ταῖς αἰσθήσεσι, τὴν δὲ ἀκοὴν ταύτη προσεχεσ-
 τέραν τῶν ἄλλων, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις πορρώτερον. Δεύτερον, φαίνεται
 ὅτι αἰσθησις ἐστὶ πνευματικωτέρα ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀλλοιώσεως· ἐν γὰρ
 ἐκάστη τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οὐκ ἐστὶν ἀλλοίωσις πνευματικὴ χωρὶς
 35 ὕλικῆς· λέγω δὲ ἀλλοίωσιν δηλονότι φυσικὴν, ὡσπερ ἢ ποιότης λαμβάνεται
 ἐν τῷ πάσχοντι κατὰ τὸ εἶναι τῆς φύσεως, ὡσπερ ὅταν τι θερμαίνηται,
 ἢ ψυχραίνηται, ἢ κινήται κατὰ τόπον. Μεταβολὴ δὲ πνευματικὴ ἐστὶν
 καθὸ τὸ εἶδος λαμβάνεται ἐν τῷ ὄργάνῳ τῆς αἰσθήσεως, ἢ ἐν τῷ μέσῳ

κατὰ τρόπον ἐπινοίας, καὶ οὐ κατὰ τρόπον ὕλικου εἶδους. Οὐ γὰρ οὕτω λαμβάνεται τὸ εἶδος τὸ αἰσθητὸν ἐν τῇ αἰσθήσει κατ' αὐτὸ τὸ εἶναι, ὅπερ ἔχει ἐν τῷ αἰσθητῷ πράγματι. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐν τῇ ἀφῆ καὶ τῇ γεύσει, ἥτις ἐστὶν ἀφή τις, γίνεται ἀλλοίωσις φυσική· θερμαίνεται γὰρ καὶ ψύχεται· τι διὰ τῆς ἐπαφῆς τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, καὶ οὐ γίνεται μεταβολὴ πνευματικὴ μόνον. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς ὁσμῆς γίνεται, μετὰ τινος καπνώδους ἀναθυμιάσεως· ἢ δὲ τοῦ ψόφου μεταβολὴ μετὰ κινήσεως τοπικῆς. Ἄλλ' ἢ τῆς ὀφειῶς μεταβολὴ μόνη πνευματικὴ ἐστὶ μεταβολή· ὅθεν φαίνεται τὴν ὀψιν ἐν ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν εἶναι πνευματικωτέραν, καὶ μετ' αὐτὴν, τὴν ἀκοήν· καὶ διὰ τοῦτο αὐταὶ αἰεὶ οὗσαι αἰσθήσεις μάλιστα εἰσὶ πνευματικαί, καὶ μόναι εἰσὶ διδακτικαί, καὶ τοῖς πρὸς αὐτὰς ἀνήκουσι χρώμεθα ἐπὶ τῶν νοερῶν καὶ μάλιστα τοῖς ἀνήκουσι πρὸς τὴν ὀψιν. Τινες γὰρ εἶπον ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἐστὶν εἰ μὴ ἐμφάνεια χρώματος. Ἀλλὰ τοῦτο φανερώς δείκνυται ψεῦδος εἶναι ἐν τοῖς λάμπουσι· νυκτός· ἐν τούτοις γὰρ καὶ λάμπουσιν, τὸ χρῶμα ὅμως συγκέκρυπται. Ἄλλοι εἶπον ὅτι τὸ φῶς ἐστὶν εἶδος οὐσιῶδες τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ φῶς τὸ καταρρέον ἐξ ἐκείνου τοῦ φωτός ἔχει τὸ εἶναι τῆς ἐπινοίας, ὥσπερ τὰ εἶδη τῶν χρωμάτων ἐν τῷ ἀέρι. Τούτων δὲ ἐκάτερόν ἐστι ψεῦδος· τὸ μὲν πρῶτον, διότι οὐδὲν εἶδος οὐσιῶδες ἐστὶ καθ'αυτὸ αἰσθητόν, ἀλλὰ μόνον τῷ νῷ καταλαμβάνεται. Καὶ λέγωσιν ὅτι τὸ φαινόμενον ἐν τῷ ἡλίῳ οὐκ ἐστὶ φῶς, ἀλλὰ λάμψις, οὐ δεῖ φιλονεικεῖν περὶ τοῦ ὀνόματος, ἐφόσον τοῦθ' ὃ λέγομεν φῶς, δηλονότι τὸ τῇ ὀψει καταλαμβανόμενον, οὐκ ἐστὶν εἶδος οὐσιῶδες. Τὸ δὲ δεύτερον καὶ αὐτὸ ψεῦδος ἐστὶ, διότι τὰ ἔχοντα μόνον τὸ εἶναι τῆς ἐπινοίας οὐ ποιοῦσι μεταβολὴν φυσικήν· αἰεὶ δὲ ἀκτῖνες τῶν οὐρανίων σωμάτων μεταβάλλουσιν ἕλην τὴν ὑποκάτω φύσιν. Ὅθεν ἡμεῖς φαμέν ὅτι, ὥσπερ τὰ στοιχειακὰ σώματα ἔχουσι ποιότητας δραστηκῆς, δι' ὧν δρῶσιν, οὕτω καὶ τὸ φῶς ἐστὶ ποιότης δραστηκῆς τοῦ οὐρανίου σώματος, δι' ἧς ὄρα καὶ ἐστὶν ἐν τῷ τρίτῳ εἶδει τῆς ποιότητος, ὥσπερ καὶ ἡ θερμότης. Ἄλλ' ἐν τούτῳ διαφέρει τῆς θερμότητος, ὅτι τὸ φῶς ἐστὶ ποιότης τοῦ πρώτου ἀλλοιοῦντος σώματος, ὅπερ οὐκ ἔχει ἐναντίον· ὅθεν οὐδὲ τὸ φῶς ἐναντίον ἔχει· τῇ δὲ θερμῇ ἐστὶν ἐναντίον τι. Καὶ διότι τῷ φωτὶ οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον ἐν τῷ ἰδίῳ δεκτικῷ, οὐ δύναται ἐναντίαν ἔχειν διάθεσιν· καὶ διὰ τοῦτο τὸ παθητικὸν ὑπ' αὐτοῦ, δηλονότι τὸ διαφανές, αἰεὶ ἐστὶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ πρὸς τὸ εἶδος διαθέσει, καὶ διὰ τοῦτο εὐθέως φωτίζεται· οὐχὶ δὲ καὶ τὸ θερμαντὸν εὐθέως θερμαίνεται. Αὕτη τοίνυν ἢ μέθεξις ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ φωτός ἐν τῷ διαφανεῖ φῶς καλεῖται· καὶ μὲν γίνηται κατ' εὐθείαν γραμμὴν πρὸς τὸ φωτεινὸν σῶμα, ἀκτῖς καλεῖται· ἂν δὲ γίνηται ἐκ τῆς ἀνακλάσεως τῆς ἀκτῖνος πρὸς τὸ λάμπον

σῶμα, καλεῖται λαμπρότης ἢ αὐγή. Τὸ δὲ φῶς ἐστὶ κοινὸν πρὸς πᾶν ἀποτέλεσμα καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ φωτός ἐν τῷ διαφανεῖ.

f. 809 Τούτων θεωρηθέντων, | περὶ τὴν τοῦ φωτός φύσιν ῥάδιον ἐστὶν εὔρειν δι' ἣν αἰτίαν τὰ μὲν τῶν σωμάτων εἰσὶ φωτεινὰ ἐνεργεῖα, τὰ δὲ διαφανῆ, τὰ δὲ σκοτεινὰ. Ἐπεὶ γὰρ τὸ φῶς ποιότης ἐστὶ τοῦ πρώτου ἀλλοιούντος, ὅπερ ἐστὶ μάλιστα τέλειον καὶ εἰδικὸν ἐν ταῖς σώμασι, τὰ μάλιστα εἰδικὰ καὶ τιμιώτερα τῶν σωμάτων εἰσὶν ἐνεργεῖα πεφωτισμένα, τὰ δὲ προσεχῆ τούτοις εἰσὶ δεκτικὰ τοῦ φωτός, ὥσπερ τὰ διαφανῆ· τὰ δὲ μάλιστα ὑλικά οὗτ' ἔχουσι φῶς ἐν τῇ ἑαυτῶν φύσει, οὔτε εἰσὶ φωτὸς δεκτικὰ, ἀλλ' εἰσὶ σκοτεινὰ· ὅ φαίνεται ἐπ' αὐτῶν τῶν στοιχείων. Τὸ γὰρ πῦρ ἔχει τὸ φῶς ἐν τῇ ἑαυτοῦ φύσει, καὶ μὴ φαίνεται ἡμῖν αὐτοῦ τὸ φῶς εἰ μὴ ἐν ἀλλοτρία ὑλῇ διὰ πυκνότητα. Ὁ δὲ ἀήρ καὶ τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἥττον εἰσὶν εἰδικὰ, τυγχάνουσι διαφανῆ. Ἡ δὲ γῆ, μάλιστα οὕσα ὑλική, ἐστὶ σκοτεινή.

Περὶ δὲ τὸ τρίτον, εἰδέναι δεῖ, ὅτι τινὲς εἶπον τὸ φῶς ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς τὸ ὄραν ἐκ τοῦ μέρους αὐτοῦ τοῦ χρώματος. Λέγουσι γὰρ ὅτι τὸ χρῶμα οὐκ ἔχει δύναμιν κινεῖν τὸ διαφανὲς εἰ μὴ διὰ τοῦ φωτός· καὶ τούτου σημεῖον φασίν, ὅτι ὁ ἐν σκοτεινῷ ὦν βλέπει τὰ ἐν τῷ φωτί, καὶ οὐ τὸ ἀνάπαλιν. Ἐπάγουσι δὲ πρὸς τοῦτο καὶ λόγον, ὅτι δεῖ, τῆς ὀψεως οὕσης μιᾶς, καὶ τὸ ὄρατὸν μὴ εἶναι εἰ μὴ καθ' ἓνα λόγον, ὅπερ οὐκ ἂν ἦν, εἰ τὸ χρῶμα καθ'αυτὸ ἦν ὄρατὸν, οὐ κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ φωτός· καὶ αὐθις τὸ φῶς ἦν καθ'αυτὸ ὄρατὸν. Ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶ φανερώς ἐναντίον τῷ ἐνταῦθα ὑπ' Ἀριστοτέλους λεγομένῳ, ὅτι ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι ὄρατὸν· ὅθεν, κατὰ τὴν Ἀριστοτέλους ἀπόφασιν, δεῖ λέγειν, ὅτι τὸ φῶς ἐστὶν ἀναγκαῖον πρὸς τὸ ὄραν, οὐκ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ χρώματος, διὰ τὸ ποιεῖν τὰ χρώματα εἶναι ἐνεργεῖα, ὡς φασὶ τινὲς, πρότερον ὄντα 25 δυνάμει ἐν τῷ σκότει· ἀλλ' ἐκ τοῦ μέρους τοῦ διαφανοῦς, καθόσον ποιεῖ αὐτὸ εἶναι ἐνεργεῖα, ὡς ἡ λέξις αὐτῇ βούλεται. Καὶ πρὸς τὴν τούτου φανέρωσιν δεῖ θεωρεῖν, ὅτι πᾶν εἶδος, καθὼ τοιοῦτον, ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ ποιεῖν ὅμοιον ἑαυτῷ· ὅθεν, ἐπεὶ τὸ χρῶμα ἐστὶν εἶδος τι, ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ 30 τὸ ποιεῖν ὁμοιότητα αὐτοῦ τινὰ ἐν τῷ μεταξῷ. Ἀλλ' ὅμως ἰστέον ἐστίν, ὅτι διαφορά ἐστὶ μεταξὺ τῆς τελείας δυνάμεως καὶ τῆς ἀτελοῦς. Τὸ γὰρ εἶδος, ὅπερ ἐστὶ τελείας δυνάμεως ἐν τῷ ποιεῖν, οὐ μόνον δύναται εἰσάγειν τὴν ὁμοιότητα αὐτοῦ εἰς τὸ ἴδιον δεκτικόν, ἀλλὰ δύναται καὶ διατιθέναι τὸ πάσχον, ὡς ἂν γίνηται ἴδιον αὐτοῦ δεκτικόν, ὅπερ οὐ δύναται ποιεῖν, 35 ἂν ἦ δυνάμεως ἀτελοῦς. Ῥητέον τοίνυν, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ χρώματος ἐν τῷ ποιεῖν ἐστὶν ἀτελῆς παραβαλλομένη πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ φωτός· τὸ γὰρ χρῶμα οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ φῶς τι ἐξοφωμένον τρόπον τινὰ ἐκ τῆς

4 δι' ἣν αἰτίαν: διὰ τί B 13 σκοτεινή om et laissé en blanc A 17 τῷ avant σκοτεινῷ add B 26 ὅσον après ἀλλ' add B

ἀναμίξεως τοῦ σκοτεινοῦ σώματος· ὅθεν οὐκ ἔχει δύναμιν τοῦ ποιεῖν τὸ μεταξὺ ἐν ἐκείνῃ τῇ διαθέσει, ἣ γίνεται δεκτικὸν τοῦ χρώματος· ὃ δύναται ποιεῖν τὸ εἰλικρινές φῶς. Ἐξ οὗ δὴ φαίνεται ὅτι, ἐπεὶ τὸ φῶς ἐστὶ τρόπον τινὰ οὐσία τοῦ χρώματος, πρὸς τὴν αὐτὴν φύσιν ἀνάγεται· πᾶν ὄρατόν· οὐδὲ δεῖ τὸ χρῶμα διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ φωτὸς γίνεσθαι ἐνεργεῖα ὄρατόν. 5
Τὸ δὲ τὰ χρώματα φωτισθέντα ὄρασθαι ὑπὸ τοῦ ὄντος ἐν σκοτεινῷ συμβαίνει ἐκ τοῦ καὶ τὸ μεταξὺ φωτίζεσθαι, καθόσον ἀρκεῖ πρὸς τὴν τῆς ὀψεως μεταβολήν.

Λεξον XV.

Ἔστι δὲ χρώματος. Δείξας ἀνωτέρω ὁ Φιλόσοφος τί τὸ χρῶμα, 10 καὶ τί τὸ διαφανές, καὶ τί τὸ φῶς, ἐνταῦθα δείκνυσι πῶς ἔχει τὸ διαφανές πρὸς τὸ χρῶμα. Φανερόν οὖν ἐκ τῶν προειρημένων ἐστίν, ὅτι τὸ διαφανές ἐστὶ δεκτικὸν τοῦ χρώματος· ἐστὶ γὰρ τὸ χρῶμα κινητικὸν τοῦ διαφανοῦς, ὡς προεῖρηται. Τὸ δὲ δεκτικὸν τοῦ χρώματος δεῖ ἄνευ χρώματος εἶναι, ὡς περ καὶ τὸ τοῦ ψόφου δεκτικὸν χωρὶς εἶναι· δεῖ ψόφου· 15 οὐδὲν γὰρ λαμβάνει ὃ ἤδη ἔχει. Καὶ οὕτω φανερόν ὅτι τὸ διαφανές δεῖ εἶναι χωρὶς χρώματος. Ἐπεὶ γὰρ τὰ σώματα εἰσὶν ὄρατὰ διὰ τῶν χρωμάτων αὐτῶν, ἔπεται τὸ διαφανές καθ'αυτὸ μὴ εἶναι ὄρατόν· διότι δὲ ἡ αὐτὴ ἐστὶ δύναμις γνωστικὴ τῶν ἀντικειμένων, ἔπεται τὸ τὴν ὀψιν γινώσκουσιν τὸ φῶς γινώσκειν καὶ τὸ σκότος. Εἰ γοῦν καὶ καθ'αυτὸ τὸ 20 διαφανές ἐστέρηται χρώματος καὶ φωτός, ὧν ἐστὶ δεκτικόν, καὶ οὕτω καθ'αυτὸ ὄρατόν οὐκ ἐστίν, ὡς περ εἰσὶν ὄρατὰ τὰ φωτεινὰ καὶ λαμπρά, δυνατόν μέντοι λέγειν ὄρατόν, ὡς περ δοκεῖ τὸ σκοτεινόν τὸ μόλις ὀρώμενον. | Τὸ διαφανές γὰρ ἐστὶ τοιοῦτον, τουτέστι σκοτεινόν, ὅταν οὐκ ᾖ f. 309* ἐνεργεῖα διαφανές, ἀλλὰ δυνάμει μόνον. Ἡ γὰρ αὐτὴ φύσις ὑπόκειται 25 ποτὲ μὲν τῷ σκότει, ποτὲ δὲ τῷ φωτί, καὶ οὕτω τὸ διαφανές στερόμενον τοῦ συμβαίνειν αὐτῷ δυναμένου φωτὸς καὶ δυνάμει τυγχάνον διαφανές, δεῖ εἶναι σκοτεινόν.

Οὐ πάντα δέ. Διότι ἤδη διώριστα περὶ τοῦ χρώματος, τοῦ ἐν φωτὶ φαινομένου, διορίζεται περὶ ἄλλου ὄρατοῦ, ὅπερ προεῖπεν εἶναι ἀνώ- 30 νυμον, καὶ ἰφησὶν ὅτι οὐ πάντα εἰσὶν ὄρατὰ ἐν τῷ φωτί, ἀλλὰ μόνον τὸ ἴδιον χρῶμα ἐκάστου σώματος ἐν τῷ φωτὶ ὄρατόν ἐστι. Τινὰ γὰρ οὐχ ὀρώντα· ἐν τῷ φωτί, ἀλλ' ἐν τῷ σκότει, ὡς περ τὰ ἐν τῷ σκότει φαινόμενα πυρώδη καὶ λάμποντα· καὶ ταῦτα εἰσὶ πολλά, ἀλλ' οὐκ ἔχουσιν ἐν κοινὸν ὄνομα, οἷον μύκης καὶ κέρας ζῴου τινός, καὶ κεφαλαὶ τινῶν ἰχθύων, καὶ 35 λεπίδες καὶ ὀφθαλμοὶ τινῶν ζῴων. Ἄλλ' εἰ καὶ ταῦτα φαίνοντα· ἐν τῷ σκότει, οὐδενὸς μέντοι τούτων τὸ οἰκεῖον χρῶμα ἐν τῷ σκότει φαίνεται. Ὀρώντα· τοίνυν ταῦτα ἐν τε τῷ σκότει καὶ τῷ φωτί, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ

5 ἤδη avant ὄρατόν add B 23 μέντοι γε B 29-30 ἐν τῷ φωτί B

σκότει ὡς λάμποντα, ἐν δὲ τῷ φωτὶ ὡς κεχρωσμένα. Ἄλλα δι' ἕντινα αἰτίαν φαίνονται ἐν τῷ σκότει οὕτω λάμποντα, ἄλλος ἐστὶ λόγος· οὐ γὰρ εἰσάγεται τοῦτο ἐνταῦθα εἰ μὴ ὥσπερ κατὰ συμβεβηκός πρὸς τὸ δεῖξαι τὴν παράθεσιν τοῦ ὁρατοῦ πρὸς τὸ φῶς.

Δοκεῖ δὲ τοῦ φαίνεσθαι ταῦτα ἐν τῷ σκότει οὗτος εἶναι ὁ λόγος, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐκ τῆς συνθέσεως αὐτῶν ἔχουσι τι φωτός, καθόσον τὸ φωτεινὸν τοῦ πυρὸς καὶ τὸ διαφανὲς τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὕδατος οὐ τελέως συγκατέχεται ὑπὸ τοῦ γεώδους σκότους, ἀλλὰ διότι ἐλίγον ἔχουσι τοῦ φωτός, τὸ φῶς αὐτῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ μείζονος φωτός κρύπτεται. Ὅθεν ἐν τῷ φωτὶ οὐχ ὁρῶνται ὡς λάμποντα ἀλλ' ὡς κεχρωσμένα μόνον· τὸ δὲ φῶς αὐτῶν διὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν οὐ δύναται τελείως τὸ διαφανὲς ἀγειν εἰς ἐνέργειαν, καθὼς πέφυκε κινεῖσθαι ὑπὸ τοῦ χρώματος· ὅθεν ὑπὸ τῷ τούτων φωτὶ οὔτε τὸ αὐτῶν χρῶμα, οὔτε τὸ ἄλλων ὁράται, ἀλλὰ μόνον τὸ φῶς αὐτῶν. Ἐπεὶ γὰρ ἐστὶ τὸ φῶς πρὸς τὸ κινεῖν τὸ διαφανὲς ἐνεργέστερον τοῦ χρώματος καὶ μᾶλλον ὁρατόν, μετὰ ἐλάττονος μεταβολῆς τοῦ διαφανοῦς ὁρᾶσθαι δύναται.

Νῦν δὲ ἐπὶ τοσοῦτον. Ἐνταῦθα δείκνυσι πῶς τὸ χρῶμα κατανατᾷ εἰς τὴν ὄψιν, καὶ περὶ τοῦτο δύο ποιεῖ· πρῶτον, δείκνυσι τί ἐστὶν ἀναγκαῖον πρὸς τὸ τὴν ὄψιν κινεῖσθαι ὑπὸ τοῦ χρώματος· δεύτερον, δείκνυσιν ὁμοίον τι εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν, ἐν τῷ· Ὁ δ' αὐτὸς λόγος. Καὶ περὶ τὸ πρῶτον πάλιν δύο ποιεῖ· πρῶτον, δείκνυσι πῶς ὁράται τὸ χρῶμα· δεύτερον, πῶς ὁρῶνται τὰ φωτεινά, ἐν τῷ· Πῦρ δέ. Δεικνύς δὲ πῶς ὁράται τὸ χρῶμα, πρῶτον διορίζεται τὴν ἀλήθειαν· δεύτερον, ἀποκλείει τὴν πλάνην, ἐν τῷ· Οὐ γὰρ καλῶς λέγει· Λέγει τοίνυν πρῶτον, ὅτι διὰ τῶν προειρημένων φανερόν ἐστίν, ὅτι τὸ φαινόμενον ἐν τῷ φωτὶ ἐστὶ χρῶμα, καὶ ὅτι χωρὶς τοῦ φωτός ὁρᾶσθαι οὐ δύναται, διότι, ὡς προείρηται, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ χρώματος ἐστὶ τὸ εἶναι κινητικὸν τοῦ διαφανοῦς κατ' ἐνέργειαν, ὃ γίνεται διὰ τοῦ φωτός, ὅπερ ἐστὶν ἐνέργεια τοῦ διαφανοῦς, καὶ διὰ τοῦτο φῶς ἄνευ τοῦ χρώματος ὁρᾶσθαι οὐ δύναται· οὗ σημεῖον ἐστὶν ὅτι, ἂν τις θείῃ τὸ κεχρωσμένον ἐπὶ τοῦ ὀργάνου τῆς ὀψεως, οὐκ ὄψεται, διότι οὐκ ἐστὶν ἐκεῖ διαφανὲς ἐνεργεία κινούμενον ὑπὸ χρώματος. Εἰ γὰρ καὶ ἡ κόρη διαφανὲς τί ἐστίν, οὐ μέντοι γε ἐστὶ διαφανὲς ἐνεργεία, ἂν ἐπιτεθῆ αὐτῇ τὸ κεχρωσμένον σῶμα. Ἄλλα δεῖ τὸ μὲν χρῶμα κινεῖν τὸ ἐνεργεῖα διαφανὲς, οἷον τὸν ἀέρα, ἢ τοιοῦτόν τι, ὑπὸ δὲ τούτου κινεῖσθαι τὸ αἰσθητήριον ἴγουν τὸ ὄργανον τῆς ὀψεως, ὥσπερ ὑπὸ σώματος συνεχοῦς. Τὰ γὰρ σώματα οὐ κινουσὶν ἀλληλα μὴ ἀπτόμενα ἀλλήλων.

Οὐ γὰρ καλῶς. Ἐνταῦθα ἀποκλείει τὴν πλάνην λέγων, ὅτι οὐ καλῶς εἶπεν ὁ Δημόκριτος, ὅστις ἐδόξασεν ὅτι, εἰ τὸ μεταξὺ τοῦ ὀρωμένου πράγματος καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ γένοιτο κενόν, δύναιτ' ἂν τι ὁρᾶσθαι, ὅπως

ἂν ἤ μικρόν, ἐν ὀποσφουὺν διαστήματι, ὅσον ἂν μύρμηξ ἢ ἐν τῷ οὐρανῷ.
 Ἄλλὰ τοῦτο ἔστιν ἀδύνατον· δεῖ γὰρ πρὸς τὸ ὁραῖσθαι τι τὸ τῆς ὄψεως
 ὄργανον πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὄρατοῦ. Δέδεικται δὲ ὅτι οὐ δύναται πάσχειν
 ὑπὸ τοῦ ὄρατοῦ ἀμέσως, διότι τὸ ὄρατὸν ἐπιτιθέμενον τῷ ὄρατῷ οὐχ
 ὁραῖται. Λείπεται τοίνυν δεῖν τὸ τῆς ὁράσεως ὄργανον πάσχειν ὑπὸ τοῦ
 ὄρατοῦ διὰ τινος μέσου. Ἀνάγκη τοίνυν εἶναί τι μέσον τοῦ ὄρατοῦ καὶ
 τῆς ὄψεως· εἰ δὲ ἔστι κενόν, οὐδὲν ἔστι μέσον ὃ δύναται ἂν μεταβάλλειν
 | καὶ μεταβάλλεσθαι. Καταλείπεται τοίνυν ὅτι, εἰ ἔστι κενόν, οὐδὲν ἂν f. 810
 ὁρῶτο. Ἐνέπεσε δὲ τῇ δόξῃ ταύτῃ Δημόκριτος, διότι γενόμικε τὴν αἰτίαν
 τοῦ τὴν διάστασιν ἐμποδίζειν τὰ πράγματα φαίνεσθαι τὸ μεταξὺ εἶναι 10
 ἀνθιστάμενον τῇ μεταβολῇ τοῦ ὄρατοῦ· τοῦτο δὲ ψεῦδος ἔστιν· οὐ γὰρ
 τὸ διαφανὲς ἔχει ἐναντιότητα πρὸς τὸ φῶς, ἢ τὸ χρῶμα, ἀλλ' ἔστιν ἐν
 τῇ ἐσχάτῃ διαθέσει πρὸς τὴν τούτων ὑποδοχὴν· οὗ σημεῖον ἔστιν, ὅτι
 εὐθέως μεταβάλλεται ὑπὸ τοῦ φωτός, ἢ τοῦ χρώματος. Ἡ δὲ αἰτία,
 δι' ἣν τὸ διάστημα ἐμποδίζει τῇ ὄψει, ἔστιν διότι πᾶν σῶμα φαίνεται 15
 ὑπὸ τινι γωνίᾳ τριγώνου τινός, ἢ μᾶλλον πυραμίδος, ἧς ἡ βᾶσις ἔστιν ἐν
 τῷ ὀρωμένῳ πράγματι, ἢ δὲ γωνία ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ὀρώμεντος ἔστιν·
 οὐδὲ διαφέρει, ἕσον πρὸς τοῦτο, εἴτε γίνεται ἢ ὄψις κατ' ἐκπομπὴν οὕτως
 ὥστε τὰς συγκλειούσας τὸ τρίγωνον ἢ τὴν πυραμίδα γραμμὰς εἶναι· γραμμὰς
 ὀπτικάς προϊούσας ἀπὸ τῆς ὄψεως πρὸς τὸ ὄρατὸν πρᾶγμα, εἴτε τούναντίον 20
 ἢ ὄψις γίνεται κατ' ὑποδοχὴν οὕτως ὥστε τὴν τῆς ὄψεως μεταβολὴν ὑπὸ
 τοῦ ὀρωμένου πράγματος ὑπὸ τῷ προειρημένῳ τριγώνῳ ἢ πυραμοειδεῖ
 σχήματι γίνεσθαι· ὃ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἔστι, διότι ὁπότεν τὸ ὀρώμενον
 τῇ ποσότητι μείζον ἢ τῆς κόρης ἀναλόγως, δεῖ ἐλαττουμένην τὴν τοῦ
 ὀρωμένου μεταβολὴν καταντᾶν μέχρι τῆς ὄψεως. Φανερόν δὲ ἔστιν, ὅτι 25
 τοῦ ἰσοπλεύρου τριγώνου ἢ τῆς πυραμίδος αἱ πλευραὶ, ὅσῳ εἰσὶ μακρότεραι,
 τοσοῦτῳ ἐλάττονα γωνίαν ποιοῦσιν, ἂν μόνον τὴν αὐτὴν φυλάττωσι· βᾶσιν.
 Καὶ διὰ τοῦτο τὸ πόρρωθεν ὀρώμενον ἐλάττον ὁραῖται, καὶ δυνατὸν εἶναι
 τοσαύτην διάστασιν ὥστε παντάπασιν μὴ ὁραῖσθαι.

Πῦρ δὲ ἐν. Ἐνταῦθα δείκνυσι πῶς ὁραῖται τὸ πῦρ καὶ τὰ φωτεινὰ 30
 σώματα, καὶ φησὶν ὅτι ὀρώμενται οὐ μόνον ἐν τῷ φωτί, ὥσπερ τὰ κεχρωσ-
 μένα, ἀλλὰ καὶ ἐν σκότει, ὥσπερ ἅπερ ἀνωτέρω εἶπεν· καὶ τοῦτο ἐξ
 ἀνάγκης συμβαίνει, διότι τὸ πῦρ ἔχει τοσοῦτον ἐκ τοῦ φωτός, ὡς δύνασθαι
 ποιεῖν τὸ διαφανὲς παντάπασιν ἐνεργείᾳ, ὥστε καὶ αὐτὸ καὶ τὰ ἄλλα
 ὁραῖσθαι. Οὐδὲ οὕτως ἔστιν ἀσθενὲς τὸ φῶς αὐτοῦ, ὥστε πρὸς τὴν παρουσίαν 35
 τοῦ μείζονος φωτός ἀμαυροῦσθαι, ὥσπερ ἐπὶ τῶν προειρημένων συμβαίνει.

Ὁ δ' αὐτός. Ἐνταῦθα δείκνυσιν, ὅτι ὁμοίως τῇ ὁράσει καὶ ἐπὶ
 τῶν ἄλλων ἔχει αἰσθήσεων, καὶ φησὶν ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος ἔστι περὶ ψόφου

καὶ ὁσμῆς, ὅστις καὶ περὶ τοῦ χρώματος. Οὐδενὸς γὰρ αὐτῶν αἰσθανόμεθα, ὅποταν ἄπτηται τοῦ ὀργάνου τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ὁσμῆς καὶ τοῦ ψόφου κινούνται τὰ μεταξὺ. Ὑπὸ δὲ τοῦ μεταξὺ ἐκάτερον ὄργανον κινεῖται, δηλονότι: τὸ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὀσφρήσεως. Τὸ δὲ ὕψον, ἢ τὸ ψοφούν
 5 ἐπ' αὐτῷ τῷ ὀργάνῳ τῆς αἰσθήσεως οὐδεμίαν ποιεῖ αἰσθησιν. Ὁμοίως ἔχει καὶ τῆς ἀφῆς καὶ τῆς γεύσεως, οὗ φαίνεται δὲ διὰ τὴν ὕστερον ῥηθησομένην αἰτίαν. Μετὰ ταῦτα δείκνυσι τί ἐστὶ τὸ μεταξὺ ἐν ταύταις
 ταῖς αἰσθήσεσι, καὶ φησὶν ὅτι τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ ψόφου κινούμενον ἐστὶν ἀήρ, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς ὁσμῆς κινούμενον μέσον ἐστὶ τι κοινὸν ἀέρι καὶ ὕδατι,
 10 ὡσπερ ἐκάτερον αὐτῶν ἐστὶ μέσον κινούμενον ὑπὸ τοῦ χρώματος· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρώματος κινεῖται ἐκάτερον αὐτῶν, καθὼ ἐστὶ διαφανές· τὸ δὲ πάθος τὸ κοινὸν ἀέρι καὶ ὕδατι, καθὼ κινεῖται ὑπὸ ὁσμῆς, ἐστὶν ἀνώνυμον· οὐ γὰρ κινεῖται ὑπὸ τῆς ὁσμῆς, καθὼ εἰσὶ διαφανῆ. Καὶ ὅτι ἐκάτερον αὐτῶν
 κινεῖται ὑπὸ τῆς ὁσμῆς, φανεροὶ διὰ τοῦ τὰ ζῶα τὰ ἐνυδρὰ ἔχειν αἰσθησιν
 15 ὁσμῆς· ἐξ οὗ φανερόν ἐστιν ὅτι τὸ ὕδωρ κινεῖται ὑπὸ ὁσμῆς. Ὁ δὲ ἀνθρώπος καὶ τῶν ἄλλων πορευσίμων τὰ ἀναπνέοντα οὐκ ὁσμῶνται εἰ μὴ ἐν τῷ ἀναπνεῖν. Καὶ οὕτω φανερόν ἐστὶν ὅτι ὁ ἀήρ ἐστὶ μέσον ἐν τῇ ὀσφρήσει. Καὶ τούτων δὲ ἡ αἰτία ὕστερον ῥηθήσεται.

Leçon XVI.

20 Νῦν δὲ περὶ ψόφου. Πρῶτον. Διορισάμενος ὁ Φιλόσοφος περὶ τοῦ ὄρατου, ἐνταῦθα διορίζεται περὶ τοῦ ἀκουστοῦ, τουτέστι περὶ τοῦ ψόφου, καὶ διαιρεῖται εἰς δύο· πρῶτον, διορίζεται περὶ τοῦ ψόφου κοινῆ· δεύτερον, διορίζεται περὶ τινος εἴδους ψόφου, δηλονότι: περὶ τῆς φωνῆς, ἐν τῷ· Ἡ
 25 δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστίν. Περὶ τὸ πρῶτον δύο ποιεῖ· πρῶτον, διορίζεται περὶ τοῦ ψόφου· δεύτερον, περὶ τῶν | τοῦ ψόφου διαφορῶν, ἐν τῷ· Διαφοραὶ δέ. Περὶ τὸ πρῶτον δύο ποιεῖ· πρῶτον διορίζεται περὶ ψόφου· δεύτερον κινεῖ ζήτησιν τινὰ περὶ τὰ προδιωρισμένα, ἐν τῷ· Πότερον δέ. Περὶ τὸ πρῶτον αὐθις δύο ποιεῖ· πρῶτον, διορίζεται περὶ
 30 τῆς γενέσεως τοῦ ψόφου· δεύτερον, περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἀκοῆς ὑπὸ τοῦ ψόφου, ἐν τῷ· Τὸ δὲ κενὸν ὀρθῶς. Περὶ τὸ πρῶτον πάλιν δύο ποιεῖ· πρῶτον, διορίζεται περὶ τῆς πρώτης γενέσεως τοῦ ψόφου· δεύτερον, περὶ τῆς δευτέρας, ἣτις γίνεται δι' ἀνακλάσεως, ἐν τῷ· Ἡχὼ δὲ γίνεται: Περὶ τὸ πρῶτον αὐθις δύο ποιεῖ· πρῶτον, δείκνυσιν ὅτι ὁ ψόφος ποτὲ
 35 μὲν ἐστὶν ἐνεργεία, ποτὲ δὲ δυνάμει· δεύτερον, δείκνυσι πῶς γίνεται ὁ ψόφος ἐνεργεία, ἐν τῷ· Γίνεται δέ.

Ἄν δὲ ζητῆται διατί περὶ τῆς γενέσεως τοῦ ψόφου διορίζεται ἐνταῦθα

31 καὶ avant περὶ add B
 add B αὐθις: πάλιν B

32 διορίζεται: λέγει B

34 καὶ avant περὶ

ὁ Φιλόσοφος, μὴ διορισάμενος πρότερον καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ χρώματος, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ μέσου ὑπὸ τοῦ χρώματος, ῥητέον ἂν εἶη, ὅτι τὸ χρῶμα, ἡ ὄσμη καὶ ὁ χυμὸς καὶ ἀήπται ποιότητες ἔχουσι τὸ εἶναι διαμένον καὶ πεπηγὸς ἐν τῷ ἰδίῳ ὑποκειμένῳ· ὅθεν ἄλλη θεωρία ἐστὶν αὐτῶν τῶν ποιότητων καθ'αυτὰς τε καὶ καθὼ μεταβάλλουσι τὰς αἰσθήσεις, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλης θεωρίας ἐστὶν ἑκάτερον. Ὅθεν ὁ Φιλόσοφος περὶ τῆς γενέσεως τοῦ χρώματος καὶ τῆς ὄσμης καὶ τοῦ χυμοῦ διαλαμβάνει ἐν τῷ περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητοῦ· περὶ δὲ τῶν ἀπτῶν ποιότητων ἐν τῷ περὶ γενέσεως, καὶ ὅσον πρὸς τινα, ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν μετὰ τὰ φυσικά· ἐν τούτῳ δὲ τῷ βιβλίῳ οὐ σκοπεῖ 10 διορίζεσθαι περὶ τῶν αἰσθητῶν, εἰ μὴ καθόσον εἰσὶ μεταβλητικὰ τῆς αἰσθήσεως. Ὁ δὲ ψόφος γίνεται ἀπὸ τῆς κινήσεως καὶ οὐκ ἔχει τὸ εἶναι πεπηγὸς καὶ ἡρεμῶν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, ἀλλ' ἐν τινι συνέστηκε μεταβολῆ· ὅθεν ἅμα διορίζεται περὶ τούτου, καθὼ γεννᾶται ἐν τῷ ἰδίῳ εἶδει καὶ καθὼ μεταβάλλει τὴν αἰσθησιν. 15

Φησὶ τοίνυν ὅτι, πρὸ τοῦ διορίσασθαι περὶ ἀφῆς καὶ γεύσεως, ῥητέον ἐστὶ περὶ ψόφου καὶ ὄσμης, ἀλλὰ πρῶτον περὶ ψόφου, διότι πνευματικώτερος ἐστίν, ὡς προαποδέδεικται. Ὁ δὲ ψόφος ἐστὶ διπλοῦς· λέγεται γὰρ ὁ ψόφος καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ. Λέγομεν γάρ τι πρᾶγμα ἔχειν ψόφον, καὶ ὅταν ἐνεργείᾳ ψοφῆ, καὶ ὅταν ἔχη τὴν τοῦ ψοφεῖν δύναμιν, ὡσπερ 20 φαμέν ὅτι οὗτος ὁ κώδων καλῶς ψοφεῖ, καὶ μὴ ψοφῆ ἐνεργείᾳ. Καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον φαμέν τινα μὴ ἔχειν ψόφον, διότι οὐκ ἔχουσι τὴν δύναμιν τοῦ ψοφεῖν, ὡσπερ τὸν σπόγγον καὶ τὸ ἔριον καὶ τὰ τοιαῦτα μαλακά. Τινὰ δὲ λέγονται ἔχειν ψόφον, διότι δύνανται ψοφεῖν, ὡσπερ ὁ χαλκὸς καὶ τὰ ἄλλα στερεὰ καὶ λεία. Οὕτω τοίνυν φαίνεται, ὅτι ὁ ψόφος 25 λέγεται ποτε κατὰ δύναμιν. Ἀλλὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἐνεργείᾳ ἀνήκει πρὸς τὸ μέσον καὶ τὴν ἀκοήν· πᾶν γὰρ αἰσθητὸν διχῶς λέγεται εἶναι ἐνεργείᾳ· ἓνα μὲν τρόπον, ὅταν ἐνεργείᾳ ὑποπίπτῃ τῇ αἰσθήσει, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅταν τὸ εἶδος αὐτοῦ ᾗ ἐν τῇ αἰσθήσει, καὶ οὕτως ὁ ψόφος ἐστὶν ἐνεργείᾳ, καθὼ ἐστὶν ἐν τῇ ἀκοῇ· ἄλλον δὲ τρόπον, καθὼ ἔχει τὸ ἴδιον 30 εἶδος, δι' οὗ αἰσθάνεσθαι δύναται, ὡς ἐστὶν ἐν τῷ ἰδίῳ ὑποκειμένῳ· καὶ οὕτω τὰ ἄλλα αἰσθητὰ εἰσὶν ἐνεργείᾳ, καθὼς εἰσὶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς σώμασιν, ὡσπερ τὸ χρῶμα, καθὼς ἐστὶν ἐν τῷ κεχρωσμένῳ σώματι, καὶ ἡ ὄσμη καὶ ὁ χυμὸς ἐν τῷ τούτοις πεποιωμένῳ σώματι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶν ἐπὶ τοῦ ἤχου εἶπουν τοῦ ψόφου· ἐν γὰρ τῷ ψοφοῦντι σώματι 35 οὐκ ἐστὶν ὁ ψόφος εἰ μὴ δυνάμει· ἐν δὲ τῷ μεταξύ, ὅπερ κινεῖται ἐκ τῆς τύψεως τοῦ ψοφοῦντος σώματος, γίνεται ὁ ψόφος ἐνεργείᾳ, καὶ διὰ τοῦτο

φησὶν ὅτι ὁ ἐνεργεία ψόφος ἐστὶ τοῦ μέσου καὶ τῆς ἀκοῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς ψοφούσης οὐσίας.

Γίνεται δὲ ὁ κατ' ἐνέργειαν. Ἐνταῦθα δείκνυσι πῶς ὁ ψόφος γίνεται ἐνεργεία, καὶ περὶ τοῦτο δύο ποιεῖ· πρῶτον, δείκνυσι πόσα συντρέχουσιν πρὸς τὸ τὸν ψόφον καταστήναι ἐνεργεία· δεύτερον, δείκνυσι ποταπὰ ταῦτα εἶναι δεῖ, ἐν τῷ· Ὡσπερ δ' εἶπομεν. Φησὶ τοίνυν πρῶτον, ὅτι πρὸς τὸ τὸν ψόφον γίνεσθαι ἐνεργεία δεῖ τρία συντρέχειν· γίνεται γὰρ αἰεὶ τινὸς πρὸς τι καὶ ἐν τινι, καὶ διὰ τοῦτο, ἂν ἐν ἧ μόνον, οὐ δύναται ποιεῖν ψόφον· καὶ τοῦτου σημεῖον ἐστὶν ἡ λόγος, ὅτι ἡ τύψις ἐστὶν αἰτία τοῦ ψόφου. Δεῖ τοίνυν εἶναι τι τὸ τύπτον καὶ τι τὸ τυπτόμενον, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι ὁ ψόφος ἐστὶ τινὸς πρὸς τι, τουτέστι τοῦ τύπτοντος πρὸς τὸ τυπτόμενον. Δεῖ γὰρ τὸ ποιοῦν τὸν ψόφον ἀπτεσθαι τινος, καὶ ἐπειδὴν ἀψήται, τῇ φορᾷ αὐτοῦ γεννᾶται ὁ ψόφος. Ἡ δὲ φορὰ τοῦ τύπτοντος οὐ γίνεται χωρὶς τοπικῆς κινήσεως· ἡ δὲ τοπικὴ κίνησις οὐκ ἐστὶν ἄνευ μέσου. Ὅθεν λείπεται δεῖν εἶναι μέσον πρὸς τὸ γίνεσθαι τὸν ψόφον ἐνεργεία. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὅπερ εἶρηται, ὅτι δεῖ εἶναι τὸν ψόφον οὐ μόνον τινὸς πρὸς τι, ἀλλὰ καὶ ἐν τινι.

Ὡσπερ δ' εἶπομεν. Ἐνταῦθα δείκνυσι ποταπὰ δεῖ εἶναι τὰ ζητούμενα πρὸς τὴν τοῦ ψόφου γένεσιν, καὶ πρῶτον δείκνυσι ποταπὸν εἶναι δεῖ τὸ τύπτον καὶ τυπτόμενον· δεύτερον, ποταπὸν δεῖ εἶναι τὸ μέσον, ἐν τῷ· Ἐπὶ ἀκούεται. Φησὶ τοίνυν πρῶτον ὅτι, ὡς εἶρηται, ὁ ψόφος οὐ γίνεται ἐκ τῆς τύψεως ἢ πληγῆς τῶν τυχόντων σωμάτων· εἶρηται γὰρ ἀνωτέρω ὅτι τὰ ἔρια καὶ οἱ σπόγγοι καὶ τὰ τοιαῦτα μαλακὰ οὐκ ἔχουσιν δύναμιν τοῦ ψοφεῖν· ὅθεν οὐδένα ψόφον ποιοῦσι, καὶν τύπτοιεντο· οὐ δὲ λόγος ἐστὶν, ὅτι τὰ μαλακὰ εἴκουσιν τῷ τύπτοντι· ὅθεν ἐκ τῆς τύψεως οὐκ ἐξωθεῖται ὁ ἀήρ, ὥστε ἐν αὐτῇ δύνασθαι τὸν ψόφον τυποῦσθαι ἐκ τῆς φορᾶς τοῦ τύπτοντος καὶ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ τυπτομένου· ἀλλ' ἐὰν τὰ τοιαῦτα μαλακὰ συμπιλῶνται ὥστε σκληρότητά τινα ἔχειν καὶ ἀνθίστασθαι πῶς τῷ τύπτοντι, ἀκολουθεῖ ψόφος, εἰ καὶ κωφός. Ἀλλ' ὁ χαλκός καὶ τὰ λεία καὶ κοῖλα σώματα τῇ ἑαυτῶν τύψει ποιοῦσι τὸν ψόφον· ἀνάγκη γὰρ ὧν τυπτομένων ἀποδίδεται ψόφος σκληρὰ εἶναι, ὥστε τὸν ἀέρα ἀποβουκολεῖσθαι καὶ τὴν τοῦ ἀέρος ἀποδίωξιν αἰτίαν εἶναι τῆς τοῦ ψόφου γενέσεως. Ζητεῖται δὲ καὶ λεία εἶναι, ὡς ἂν εἰς ὁ ἀήρ ἦ, ὡς ὕστερον ῥηθῆσεται. Καὶ τὰ κοῖλα δὲ τυπτόμενα καλῶς ἀποδίδουσι τὸν ψόφον, διότι ἐν αὐτοῖς ὁ ἀήρ ἀποκλείεται καὶ τὸ πρῶτον κινούμενον μὴ δυνάμενον εὐθύς ἐξίέναι τύπτειν ἄλλον ἀέρα καὶ οὕτως ἐκ τῆς τύψεως γίνεσθαι πολλὰς φορὰς καὶ πολλαπλασιάζεσθαι τὸν ψόφον· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ συνθέσει εὖ ἔχοντα διακείμενον τὸν ἀέρα καλῶς δύνανται ψοφεῖν, ὡσπερ ὁ χαλκός

καὶ ὁ ἀργυρος· ὧν δὲ ἐν τῇ συνθέσει οὐ καλῶς ὁ ἀήρ διάκειται, εἰσὶ δύσηχα, ὡσπερ ὁ μόλυβδος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ μᾶλλον εἰσὶ τρυγώδη καὶ γεώδη.

Ἔτι ἀκούεται. Ἐνταῦθα δείκνυσι ποταπὸν ἐστὶ τὸ μέσον ἐν ᾧ γεννᾶται ὁ ψόφος, καὶ φησὶν ὅτι τὸ μέσον ἐν ᾧ ὁ ψόφος ἀκούεται, ἐστὶν 5 ἀήρ καὶ ὕδωρ, εἰ καὶ ἤττον ἀκούεται ἐν τῷ ὕδατι ἢ ἐν τῷ ἀέρι· ὅθεν τὸ κυριώτατον μέσον οὕτως ἐν τῇ γενέσει ὡσπερ ἐν τῇ ἀκοῇ ἐστὶν ὁ ἀήρ. Καὶ τὸ μέσον ἐν ἐκάστη αἰσθήσει τῶν αἰσθητῶν ποιότητων τῶν κατ' ἐκείνην τὴν αἰσθησιν ἐστερημένον ἐστίν, ὡς ἂν πάσας δέχεσθαι δύνηται. Φανερόν δὲ ὅτι οὔτε τὸ ὕδωρ, οὔτε ὁ ἀήρ ἴδιον ἔχει ψόφον, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἐστὶ 10 πρὸς τὴν γένεσιν τοῦ ψόφου ἐν τῷ ἀέρι, ἢ ἐν τῷ ὕδατι, τινὰ σώματα στερεὰ καὶ σκληρὰ τύπτειν ἀλληλα καὶ πλήττειν τὸν ἀέρα. Τὸ δὲ ἅμα γίνεσθαι τὴν τύψιν τῶν στερεῶν πρὸς ἀλληλα καὶ πρὸς τὸν ἀέρα συμβαίνει, ὁπότεν ὁ ἀήρ ἐν τῇ ἰδίᾳ μένῃ ἀκεραιότητι ὡστε δύνασθαι τύπτεσθαι, καὶ μὴ διαχέεται πρὸ τῆς τύψεως. Καὶ διὰ τοῦτο ὀρώμεν ὅτι, ἐάν τι βραδεία 15 κινήσει ἀπτηταί τινος ἄλλου σώματος, οὐ ποιεῖ ψόφον, διότι πρότερον ἀφίσταται ὁ ἀήρ καὶ ἐκκλείεται ἢ τὴν ἀφήν τῶν στερεῶν σωμάτων γένεσθαι. Ἄλλ' ἐὰν ἡ τύψις γίνηται σφοδρὰ καὶ ταχεῖα, τότε γίνεται ψόφος, διότι πρὸς τὸ γίνεσθαι ψόφον, δεῖ τὴν φορὰν τοῦ τύπτοντος προφθάνειν τὴν διαίρεσιν τοῦ ἀέρος, ὡς ἂν ὁ ἀήρ ἠνωμένος ἔτι καὶ συνημμένος πλήττεσθαι 20 δύνηται καὶ οὕτως ἐν αὐτῷ ὁ ψόφος γεννᾶται. Καὶ ἐστὶν ὁμοίον ὡσπερ ὅταν τις ταχέως φέρηται, δύναται τύπτειν σωρὸν λίθων πρὸ τοῦ διαλυθῆναι, ὅπερ οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαι, ἂν βραδέως κινήται, καὶ διὰ τοῦτο, ὁπότεν τι ταχέως φέρηται ἐν αὐτῷ τῷ ἀέρι, ποιεῖ ψόφον ἐκ τῆς ἰδίας κινήσεως, διότι ὁ ἀήρ ἔτι ἠνωμένος ἔχει τὸν τοῦ τυπτομένου λόγον καὶ οὐ μόνον 25 τὸν τοῦ μέσου.

Ἡχὼ δὲ γίνεται. Ἐνταῦθα διορίζεται περὶ τῆς δευτέρας γενέσεως τοῦ ψόφου, ἥτις γίνεται κατὰ ἀνάκλασιν, καὶ οὗτος ὁ ψόφος καλεῖται ἠχώ. Καὶ πρῶτον μὲν διορίζεται πῶς γεννᾶται· δεύτερον, διαφορότητά τινα δείκνυσιν ἐν τῇ ταύτης γενέσει, ἐν τῷ· Δοκεῖ δέ. Θεωρητέον τοίνυν 30 περὶ τὸ πρῶτον, ὅτι ἡ γένεσις τοῦ ψόφου ἐν τῷ ἀέρι ἔπεται τῇ κινήσει τοῦ ἀέρος, ὡς εἴρηται. Οὕτω δὲ συμβαίνει ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀέρος ἐν τῇ γενέσει τοῦ ψόφου ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος, ὁπότεν τι εἰς τὸ ὕδωρ ῥίπτηται. Φανερόν τοίνυν ἐστίν, ὅτι γίνονται τινὲς ἐλιγμοὶ ἐν τῇ περιόδῳ τοῦ τυφθέντος ὕδατος, οἵτινες περὶ μὲν τὸν τόπον τῆς 35 τύψεως εἰσὶ μικροί, καὶ ἡ κίνησις ἐστὶν ἰσχυρά. Πορρώτερον δὲ | καὶ οἱ f. 311 ἔλιγμοὶ μείζους εἰσὶ καὶ ἡ κίνησις ἀσθενεστέρα· ὕστερον δὲ ἢ τε κίνησις παντελῶς ἐκκενοῦται καὶ οἱ ἐλιγμοὶ παύουσιν. Ἄν δὲ πρὸ τοῦ παύσασθαι

22 λίθον B 24 τὸν avant ψόφον add B

τὴν κίνησιν, οἱ ἕλιγμοὶ ἐκεῖνοι εὐρωσὶ τι προσιστάμενον αὐτοῖς γίνεται ἢ κινήσεις τῆς ἀνελίζεως εἰς τὸ ἐναντίον, καὶ τοσοῦτω σφοδρότερον, ὅσω γένοιτ' ἂν προσεχέστερον τῇ πρώτῃ τύψει. Οὕτω τοίνυν δεῖ νοεῖν, ὅτι καὶ πρὸς τὴν τύψιν τῶν ἠχούντων σωμάτων ὁ ἀήρ κατὰ τινα γύρον κινεῖται, καὶ ὁ ψόφος πάντοθεν διαλύεται ἢ διαχεῖται· καὶ ἐγγὺς μὲν οἱ ἕλιγμοὶ εἰσὶ, καὶ οἱ κύκλοι ἐλάττους, ἢ δὲ κινήσεις ἰσχυροτέρα. Ὅθεν καὶ ὁ ψόφος τρανώτερον καταλαμβάνεται, πορρώτερον δὲ οἱ τε ἕλιγμοὶ μείζους εἰσὶ καὶ ἢ κινήσεις ἀσθενεστέρα καὶ ὁ ψόφος ἀμυδρότερον ἀκούεται· ὕστερον δὲ τὸ πᾶν ἐκλείπει. Ἄν δὲ πρὸς τοῦ ἐκλείπειν τοὺς ἕλιγμοὺς ἐκεῖνους καὶ τὰς σφαῖρας γένηται τύψις τοῦ ἀέρος, τοῦ τὸν ψόφον ἐπιφέροντος πρὸς τι σῶμα, οἱ ἕλιγμοὶ ἐκεῖνοι καὶ αἱ σφαῖραι ἀνακλύπτουσι εἰς τοῦναντίον, καὶ οὕτως ἀκούεται ὁ ψόφος ὡς ἐξ ἐναντίου, καὶ καλεῖται ἠχώ, ὃ μάλιστα γίνεται, ὅταν τὸ ἐπιπροσθεῖν πρὸς ὃ τύπεται ὁ κινηθεὶς ἀήρ ἢ τι σῶμα κοῖλον, ὡσπερ ἀγγεῖον τι κατέχον καὶ συγκλείον τὸν ἀέρα ἐν τῇ ἐνότητι αὐτοῦ καὶ κωλύον αὐτὸν διαιρεθῆναι· τότε γὰρ ὁ ἀήρ ὁ οὕτως ἠνωμένως κινήθεις, μὴ δυνάμενος ἐπὶ πλεον ἐκτείνειν τὴν κίνησιν διὰ τὸ προσιστάμενον σῶμα, τύπτει πάλιν τὸν ἀέρα ὑφ' οὗ πρότερον ἐτύπτετο, καὶ γίνεται ἢ κινήσεις εἰς τοῦναντίον, ὡσπερ συμβαίνει ὁπόταν τις ῥίπτῃ σφαῖραν, ἢ δὲ ἐντυγγάνουσα ἐπιπροσθεῖντί τινι στερεῷ εἰς τοῦπίσω φέρηται καὶ ἀναπηδᾷ.

Ἐοικε δέ. Ἐνταῦθα δείκνυσι πῶς διαφόρως γίνεται ἢ ἠχώ, καὶ φησὶν ὅτι αἰεὶ γίνεται ἢ ἠχώ, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ γίνεται φανερά καὶ σαφῆς, τουτέστι φανερῶς καταλαμβάνεται· καὶ τοῦτο φανεροῖ δι' ὁμοιότητος. Φησὶ γὰρ ὅτι συμβαίνει ἐπὶ τοῦ ψόφου ὡσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ φωτός· τὸ γὰρ φῶς αἰεὶ ἀνακλύεται, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἐστὶ φανερά ἢ ἀνάκλασις, ποτὲ δ' οὐ. Φανερά μὲν ἐστὶν ἢ ἀνάκλασις τοῦ φωτός, ὅταν ἀνακλύεται ἀπὸ τινος σώματος ἀστράπτοντος ὥστε λαμπρότητι τινὶ γίνεσθαι τὴν τοῦ φωτός ἀνάκλασιν ὁμοιοτρόπως τῇ πρώτῃ τοῦ φωτός ἐκπέμψει· ἀφανῆς δὲ ἐστὶν ἢ ἀνάκλασις τοῦ φωτός, ὅταν ἀνακλύεται ἀπὸ τινος σώματος σκοτεινοῦ, διότι ἢ ἐκ τούτου ἀνάκλασις γίνεται ἄνευ λαμπρότητος καὶ ἀκτίνων ἐκπέμψεως. Εἰ μὴ γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν σωμάτων ἐγίνετο ἀνάκλασις τῶν ἠλιακῶν ἀκτίνων, οὐκ ἂν ἐγίνετο φῶς πάντη, τουτέστιν ἐν οἰωδῆποτε μέρει τοῦ ἀέρος τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαιρίου, ἀλλὰ πανταχοῦ ἦν ἂν σκότος ἔξω τοῦ ἡλίου εἰ μὴ ἐν τοῖς τόποις, πρὸς οὓς κατ' εὐθεῖαν αἱ ἠλιακαὶ τείνουσι ἀκτίνες. Οὐ μέντοι γε οὕτως ἀνακλύεται τὸ φῶς ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν σωμάτων ὡσπερ ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἢ τοῦ ἀέρος, ἢ ἀπὸ τινος τῶν σωμάτων τῶν λείων, ἀφ' ὧν γίνεται ἢ ἀνάκλασις μετὰ λαμπρότητος καὶ ἀκτίνων ἐκπέμψεως. Καὶ διὰ τοῦτο, διότι ἢ ἀνάκλασις ἢ γιγνομένη

ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν σωμάτων οὐκ ἔστιν ὁμοία τῇ ἀπὸ τῶν λαμπόντων, ἢ ἀνάκλασις ἢ ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν γινομένη σωμάτων ποιεῖ σκιὰν ἐξ ἐκείνου τοῦ μέρους, ὅπου ὀρίζεται τὸ φῶς. Καὶ τοῦτο φανερόν ἐστιν ἐκ τῆς εὐθείας ἐκπέμψεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ὡσαύτως τοίνυν καὶ ὅταν ἡ τοῦ ψόφου ἀνάκλασις γίνηται πρὸς κοῖλον σῶμα, ἐν ᾧ πέφυκε πολλα- 5 πλασιάζεσθαι ὁ ψόφος, γίνεται ἢ ἡχῶ σαφῆς, τουτέστιν ἐναργέστερον καταλαμβάνεται· ὅταν δὲ πρὸς ἐκεῖνα γίνηται τὰ σώματα ἢ τοῦ ψόφου ἀνάκλασις, ἅπερ οὐ πέφυκε πολλαπλασιάζειν τὸν ψόφον, οὐ γίνεται ἢ ἡχῶ φανερά.

Λεξον XVII.

10

Τὸ δὲ κενόν. Διορισάμενος ὁ Φιλόσοφος περὶ τῆς τοῦ ψόφου γενέσεως, ἐνταῦθα διορίζεται περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς αἰσθήσεως ὑπὸ τοῦ ψόφου· καὶ πρῶτον, ὅσον πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ μέσου· δεύτερον, ὅσον πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ ὀργάνου, ἐν τῷ· Ἀκούεται δέ. Λέγει τοίνυν 15 πρῶτον ὅτι, διὰ τὸ τὸ μέσον ἐν τῷ ψόφῳ εἶναι τὸν ἀέρα, ὀρθῶς λέγεται ὑπὸ τινῶν, ὅτι τὸ κενὸν ἐστὶν ἴδιον τῇ αἰσθήσει τῆς ἀκοῆς· δοκεῖ γὰρ f. 312 αὐτοῖς κενὸν εἶναι ὁ ἀήρ· ὁ δὲ ἀήρ ἐστὶν ὁ ποιῶν ἀκούειν τοῦ ψόφου, ὅταν κινήθῃ συνεχῆς, ὑπάρχων καὶ εἷς, ὡς ἂν δύνηται ἐν αὐτῷ μορφοῦσθαι ὁ ψόφος. Καὶ διότι πρὸς τὸ μορφοῦσθαι τὸν ψόφον, ἀναγκαία ἐστὶν ἢ 20 ἐνότης καὶ συνέχεια τοῦ ἀέρος, διὰ τοῦτο οὐ γίνεται ὁ ψόφος, ἂν μὴ τὸ ἡχητικὸν τὸ πληττόμενον ἢ λείον· λείον γὰρ ἐστὶν, οὗτινος ἐν μέρος οὐχ ὑπερέχει τοῦ λοιποῦ· τραχὺ δέ, οὐ ἄλλα μόρια ἄλλων ὑπερέχει. Ὅθεν φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λείου σώματος ἐστὶ μία ἀπλῶς, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀήρ διὰ τὴν ἐνότητα τοῦ ἐπιπέδου τουτέστι τῆς ἐπιφανείας 25 γίνεται εἷς καὶ ἅμα ὑφεστῶς. Ἄν δὲ τὸ σῶμα μὴ ἢ λείον, ἀλλὰ τραχὺ, τότε ἢ ἐπιφάνεια οὐκ ἔστι μία· καὶ διότι ὁ ἀήρ εὐθραστός ἐστι καὶ ῥαδίως διαιρετός, ἔπεται τὸν ἀέρα μὴ εἶναι ἓνα καὶ συνεχῆ· ὅθεν οὐ δυνατόν ἐν αὐτῷ μορφοῦσθαι τὸν ψόφον. Οὕτω τοίνυν φαίνεται, ὅτι τοῦτό ἐστιν ἡχητικόν, τουτέστι τὸ ποιῶν τὸν ἡχόν, ἅπερ κινεῖ τὸν ἀέρα, ἓνα ὄντα 30 συνεχῶς ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀκοῆς. Οὕτω τοίνυν φαίνεται, ὅτι οἱ λέγοντες τὸ κενὸν εἶναι οἰκεῖον τῇ αἰσθήσει τῆς ἀκοῆς, λέγουσι μὲν ὀρθῶς, διότι τὸ εἶναι ἴδιον τῆς ἀκοῆς πρόσσεσι τῷ ἀέρι, ὃν κενὸν εἶναι πεπιστεύκασιν· οὐκ ὀρθῶς δὲ λέγουσιν, ὅσον πρὸς τοῦτο, ὅτι τὸ πλήρες ἀέρος λέγουσιν εἶναι κενόν.

35

Ἀκοή δὲ συμφυής. Ἐνταῦθα διορίζεται περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ψόφου μεταβολῆς τῆς ἀκοῆς ὅσον πρὸς αὐτὸ τὸ ὄργανον τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως, καὶ περὶ τοῦτο τρία ποιεῖ· πρῶτον, δείκνυσιν ὅτι ὁ ἀήρ ἀφώρισται τῷ ὀργάνῳ τῆς ἀκοῆς· δεύτερον, δείκνυσι πῶς ἔχει ὁ ἀήρ ὁ ἀρμόζων τῷ ὀργάνῳ τῆς ἀκοῆς, ἐν τῷ· Αὐτὸ μὲν οὖν δὴ· τρίτον, δείκνυσιν πῶς ἢ 40